

פרשת
כי תצא
תשפ"ד

קורל יעקב

לזכר נשמת אבי הרה"צ ר' יעקב יצחק בן הרה"צ ר' משה מנחם שפינגל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באיסט סייד, נוא יארק

יש לו יצר הרע שמשדל להכשילו. וי"ל שיותר קל להתגבר על יצרו החדש מלהתגבר על יצרו הישן, דהיינו אם הוא כבר מורגל בעבירות רח"ל, הרי יותר קשה להתגבר עליו.

וכדאי להזכיר את דברי העין יעקב (שם בקידושין, ל') שאם היצה"ר רואה שלא יוכל לפתות אותו ולהסיתו אותו ביום זה באיזה דבר עבירה, הוא מתחדש עליו ביום אחר להסיתו בענין אחר, וזה כוונת הגמ' שם – שיצרו מתחדש עליו בכל יום, והא דאמר ר"ל שיצרו מתגבר עליו בכל יום, היינו לפי שהצדיק מוסיף מעלה על מעלתו בכל יום, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, לכן בכל יום ויום מתגבר יצרו עליו לפי מעלתו ומדרגתו.

ולפ"ז י"ל כוונת התפלה (ברכת השחר) ויהי רצון וכו' שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועון – צ"ע הלא אמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וי"ל דזה שאמרו חז"ל שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים זה קאי על יצרו הרגיל שנולד עמו, אבל יצרו שמתגבר עליו מחמת צדקתו, ע"ז יכול להתפלל שהי יעזרהו לינצל ממנו, וזהו כוונת התפלה שאחר שמתפלל שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך, ועי"ז הוא מגיע למדרגה גדולה, וממילא יצרו מתגבר עליו ביותר, וכמ"ש חז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, אז צריך להתפלל – אל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה, וכן מפורש שם בגמ' – ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו – ולפ"ז י"ל מה שאומרים אחר שמו"ע (בתפלת אלקי נצור) פתח לבי בתורתך וכו' ותצילני מיצר הרע, דהיינו אחר שמתפלל פתח לבי בתורתך, אז צריך להתפלל – ותצילני מיצר הרע.

ואולי י"ל בדרך חידוש, שזהו המעלה של חודש אלול, דהיינו אפילו מי שמורגל בעבירות רח"ל, וקשה עליו להתגבר על יצרו הישן, אעפ"כ הי עוזרו בימי אלול, דאז הוא קרוב לנו מאד מאד, וזה מרומז בפסוק בשיר השירים (ו, ג) אני לדודי ודודי לי רי"ת אלול, דהיינו בימי אלול הוא יותר קל להתגבר על יצרו, אעפ"כ שבשאר השנה קשה מאד להתגבר עליו. ולפ"ז י"ל כוונת הפסוק – כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך – וכבר כתבנו שזה קאי על מלחמת היצר, ולכאורה אינו מובן, וכי מיד כשיצא ללחום כנגדו יתן ה' היצה"ר בידו, הלא כמה גיעות צריך לייגע כדי לנצחו. ולדברינו י"ל שזה קאי על חודש אלול, שאז הקב"ה קרוב לנו, ויותר קל לאדם להתגבר על יצרו, עד כדי כך שבזה לבד שאנו הולכים ללחום כנגד יצרנו הי' יעזרנו מיד להתגבר עליו.

וי"ל עוד עפ"י דברי הבת עין הנ"ל, שמלת אלול הוא אותיות – ל"א ול"ו, לרמז כשאפילו כשאדם מורגל בעבירות רח"ל, דהיינו הוא במדרגת – ל"א, הי יעזרהו בחודש אלול להתגבר על יצרו כאילו הוא צדיק ובמדרגה גבוהה, ועי"ז נאמר – ול"ו אנחנו עמו.

וי"ל עוד בדרך חידוש, עפ"י הגמ' ביומא (פ"ו) אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, אינו והא אמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, לא קשיא – כאן מאהבה כאן מיראה. ולפ"ז י"ל שהחידוש של חודש אלול הוא שאפילו מי שעושה תשובה מיראה, הוא נחשב כאילו עשה תשובה מאהבה, וזה מרומז בפסוק – אני לדודי, ר"ל מי

כי תצא למלחמה על אויבך (כ"א, י') צ"ע למה נאמר – כי "תצא" בלשון יחיד, ולא – כי תצאו בלשון רבים, הרי החיוב ללחום מלחמה הוא על כל ישראל. הכלי יקר תי' דרמזו בפסוקים אלו המלחמה כנגד היצר הרע, ומטעם זה נאמר בלשון יחיד, וזהו כוונת הפסוק – כי תצא למלחמה מעצמך על אויבך, ר"ל היצר הרע, אז ה' מסייע לך, ונתנו היצר הרע בידך.

הפרי צדיק (הרה"ק ר' צדוק הכהן זצ"ל) אמר בשם הרה"ק ר' בונם זצ"ל (נלב"ע ט' אלול, יהי זכרו ברוך) זה מה שמפרשים הפסוק – כי תצא למלחמה על אויבך, שהוא המלחמה נגד היצה"ר, אינו דרך דרש ורמז לבד, רק פשט הפשוט הוא כן, שעיקר מלחמה התמידית הוא נגד היצה"ר.

יש לפרש דבריו, הנה התורה הקדושה היא נצחית, והיום שאנו בגלות אין לנו מלחמות בפועל, אך המלחמה העיקרית היא מלחמת היצר, כמו שנאמר בשיר השירים (ג', ח) כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות – המצודות דוד פירש שמרמז על מלחמת היצר, ומסתברא שמתעם זה תמיד קורין פרשה זו בחודש אלול, שהוא זמן מיוחד למלחמה זו, שאז ה' מסייע לנצחו, כמו שנאמר (שם ו', ג') אני לדודי ודודי לי רי"ת אלול, דהיינו כשאני לדודי – כשאנו הולכין בחודש אלול למלחמה כנגד היצר הרע, אז דודי לי – אז ה' מסייע לנצחו, ועל זה מסיים הפסוק – ונתנו ה' אלקיך בידך.

וי"ל עוד עפ"י דברי הבת עין, שמרומז במלת "אלול" אותיות ל"א – ל"ו, כמאמר הכתוב (תהלים ק', ג') ולא אנחנו עמו – ל"א באל"ף – ול"ו בוא"ו (הכתיב הוא ל"א, והקרי הוא ל"ו) דהיינו שאדם צריך להסתכל תמיד בבחינות אלו, מתחלה ל"א באל"ף, דהיינו שאין לו שום בחינה טובה, ואעפ"כ ל"ו בוא"ו, היינו – לו אנחנו, דהיינו אע"פ שאין לנו שום בחינה טובה מ"מ – ולו אנחנו עמו, שהשי"ת עושה עמנו חסד ורחמים.

וי"ל עוד עפ"י דברי הפני יהושע על הגמ' בקידושין (ל') אמר ר' שמעון בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו וכו' ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שנאמר (תהלים ל"ז, ל"ג) ה' לא יעזבנו בידו – דהיינו התחדשות של היצה"ר אצל רשעים הוא מאחר שמכל עבירה נברא מלאך רע, ואי"כ כל יום נתוספים עליו משטינים חדשים, ואצל צדיקים גי"כ שייך התחדשות, מאחר שמכל מצוה נברא מלאך טוב, ומלאך רע בע"כ עונה אמן, וקטיגור ע"כ נעשה סניגור, והיצה"ר מאתמול כבר חלף והלך לו, לכן בכל יום מתחדש עליו יצר חדש שלא הי' אתמול.

ולפ"ז י"ל כוונת הפסוק – כי תצא למלחמה על אויבך, מי שלחם כנגד יצרו זוכה בעזרת ה' להתגבר עליו, והיצה"ר מאתמול כבר חלף והלך לו, וזהו – ונתנו ה' אלקיך בידך, וזה שנאמר אחי"כ ענין של אשת יפת תואר, ופירש רש"י – לא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע – צ"ע שמשמע שעוד טומאתו בו, והוא לא ימשול על יצרו. ולדברינו י"ל שזה קאי על יצר הרע החדש, דהיינו בכל יום מתחדש עליו יצר הרע חדש שלא הי' אתמול, שמלחמת היצר היא תמידית, ולזה פירש רש"י – לא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע, שזה קאי על יצרו החדש – צ"ע מהו הנפק"מ אם יש לו יצר הרע חדש או ישן, הא סו"ס

שמתקדש עצמו ועושה תשובה, אע"פ שהוא מיראה, אז דודי לי, ר"ל הוא נחשב בעיני ה' כאילו עשה תשובה מאהבה, וזדונות נעשות לו כזכויות.

ולפ"ז י"ל הפסוק בתהלים (כ"ז, י"ד) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' – דהיינו מי שמשדל כל השנה לעשות תשובה מאהבה, אבל לא השיגה מפני שהיא מדריגה גדולה עד מאד, אל יתיאש, דעכ"פ בחודש אלול יכול להשיגה, דאפילו מי שעושה תשובה מיראה נחשב כאילו עושה מאהבה, ועל זה מסיים הפסוק – וקוה אל ה', דהיינו בחודש אלול – קוה אל ה', שאז יוכל להשיגה.

וכן נראה מדברי המשנה ברורה (או"ח, ריש סי' תקפ"א) שכתב – ואיכא אסמכתא מקרא אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול, וס"ת עולה מ' כנגד ארבעים יום מר"ח אלול עד יוה"כ, כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה, ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה – צ"ע אם האדם עושה תשובה מאהבה, למה צריך החידוש של – דודי לי, דהיינו שה' קרוב לנו לקבל תשובתנו מאהבה, הלא זה דבר פשוט הוא, שאם עושה תשובה מאהבה שה' יקבל תשובתו. ולדברינו י"ל שהוא משום דאע"פ שהוא לא עשה רק תשובה מיראה, בחודש אלול ה' קרוב לנו לקבל תשובתנו מאהבה, דהיינו שהוא נחשב כאילו עשה תשובה מאהבה.

וי"ל עוד עפ"י דברי זקני הייטב לב זצ"ל, שאמר חידוש גדול בשם זקנו הישמח משה זצ"ל, שלרבים גם כשעושים תשובה מיראה הזדונות נעשות כזכויות – איתא בעבודה זרה (ה') דיש מעלה בתשובת רבים יותר מיחיד – דנפיש רחמייהו. ולפ"ז י"ל כיון שבחודש אלול מתעוררים רבים לתשובה, יכול להיות שאפילו ע"י תשובה מיראה זדונות נעשות כזכויות.

ובאמת זה חידוש לומר שכבר באלול אנו מגיעים למדריגה של תשובה מאהבה, דהא כבר פי' הקדושת לוי זצ"ל, דזה שאומרים ביוה"כ – ונסלח לכל עדת בניי כי לכל העם בשגגה – צ"ע מהו הפשט – כי כל העם בשגגה, שאיך שייך לומר שאין כאן מזידין. ותי' שביה"כ אנו עושים תשובה מיראה, וזדונות נעשות לו כשגגות, לכן אומרים – כי לכל העם בשגגה, ורק בסוכות שאנו מגיעים למדריגה של תשובה מאהבה, ע"ז נאמרה במדרש – ולקחתם לכם ביום הראשון – ראשון לחשבון העוונות, דהיינו בסוכות אנו מגיעים למדריגה גדולה של תשובה מאהבה – והעונות נעשים לזכויות, והיינו ראשון לחשבון עונות.

ב) כי תצא למלחמה על איביך (כ"א, י') יש לפרש עפ"י דברי הרה"ק מגרוזיסק זצ"ל (דברי אלימלך) שעיקר המלחמה כנגד היצה"ר הוא בר"ה, ואז ביום המלחמה בודאי לא שייך לומר שהוא יצא למלחמה, שאז הוא כבר נמצא בעומק המלחמה, רק שצריך האדם לצאת להמלחמה עוד קודם יום הדין כדי להעריך

מלחמה זו, ואי אפשר לנצח במלחמה זו ולזכות ביום הדין, רק ע"י תשובה תפלה וצדקה, וזהו כוונת הפסוק – כי תצא למלחמה ר"ל קודם המלחמה, דהיינו כשתצא למלחמה עוד קודם יום הדין בימי אלול, שהם ימי רצון, אז מבטיח הכתוב – ונתנו ה' אלקיך בידך, דהיינו שיתן לך הקב"ה את נצחון המלחמה שהוא בר"ה ביום הדין.

וי"ל עוד עפ"י דברי הגאון ר' לייב גורביץ זצ"ל (מאורי שערים) שהקשה למה מתחיל הכתוב כאן – כי תצא למלחמה, שלכאורה הענין המדובר בזה לא שייך לזמן יציאה למלחמה, אלא אדרבה לסוף המלחמה, וכמ"ש ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבינו. ותי' שיש בזה לימוד גדול, כי כל הפרשה כולה הזאת היא לימוד בדרכי המלחמה כנגד היצר הרע, וכמו שאמרו הז"ל כאן – לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ולזה מקדים לנו הכתוב שהתכסיסים שלך נגד היצה"ר צריכים להיות מוכנים אתך מראש, עוד בעת צאתך למלחמה, ולא תניח הדבר לעבד התכנית כשיבא שעת המעשה – שעת הנסיון, כי לא כל השעות שוות, ואין דעת האדם שוה בכל המצבים, לזאת צריכים לחשוב ולהכין מראש התכסיסים אשר עליו לנהוג במצב כזה או במצב כזה, וע"ז נאמר (קהלת ז', ח') טוב אחרית דבר מראשיתו, דהיינו אם הכנת הכל היטב מראש אז אתה יכול לקוות שהאחרית יהי טוב, אבל אם לא הכנת מראש, אז כשיבוא הדבר לאחרית המעשה לא תהי כבר מסוגל לעכב הסבות שיקיפוך, וזה לימוד גדול לאדם בכל עניינו שלא תניח הדברים בלי תכנית מראש, כי לא ידוע איך הדברים מתפתחים, ואולי לא יוכל לכלכל הדבר בהיותו כבר עסוק וטרוד באמצע עבודתו.

וי"ל עוד עפ"י דברי הירושלמי, שהקב"ה שומר חוקי התורה כמ"ש (ויקרא כ"ב, ט') ושמרו את משמרתי – מה שאנכי משמר. הנה ע"פ חוקי התורה במצות פריקה וטעינה נאמר – עזוב תעזוב עמו, הקם תקים עמו – פירש רש"י – עם בעליו עמו, אבל אם בעליו הלך וישב לו מנגד, וא"ל אם רצונך לטעון או לפרוק הוא פטור. ולפ"ז י"ל אם האדם הולך מעצמו לחנום מלחמת ה' ולהמליך כבוד מלכותו על כל העולם, שזהו עיקר בקשתנו בראש השנה – ותמלך אתה ה' לבדך – ותגלה ותראה מלכותו עלינו מהרה, אז כביכול הקב"ה מחויב לצאת עמנו לטעון עול מלכותו עלינו ולפרוק מעלינו עול הגלות והשעבוד, וז"ש כי תצא למלחמה על אויביך, אז תהי בטוח – ונתנו ה' אלקיך בידך אכ"ר.

וי"ל עוד עפ"י דברי הרה"ק מגרוזיסק זצ"ל – כי תצא למלחמה על היצר הרע בראש השנה – יום הדין, התורה מבטיחה לנו – ונתנו ה' ר"ל שמנצחו, והוא בתנאי – אלקיך בידך, היינו שתוכה לקבל עול מלכות שמים באהבה ובראה, ושיתגלה כבוד מלכותו עלינו מהרה שיהי שם ה' נקרא עלינו, כי זה הוא עיקר המשפט בר"ה שיתגלה ראשית מחשבה הקדומה, שבראות כל העולמות ה' להיות נקרא שמו עלינו מלך ישראל וגואלו.

וקצתה את כפה לא תחוס עניך – מכאן למד חכמים בפרק החובל חיוב דמי בושת למי שמבייש אדם מישראל – מרן הגאון ר' אלעזר שך זצ"ל סיפר עד כמה הפליא מרן הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל בהנהגותיו שבין אדם לחבירו, ועד כמה ה' נשמר שלא לגרום בושת לאחר, בצעירותי נכנסתי למרן ר' חיים עוזר זצ"ל, והקשיתי קושיא בסוגיא דשומר שמסר לשומר, הראני הגר"ע שבספר ברית אברהם עמד בקושיא זו, לאחר מכן בשובי לקלעצק מצאתי שהגאון רבינו עקיבא איגר זצ"ל במערכה עמד כבר על קושיא זו – ברור לי שהגר"ע ידע שזו קושיית רבינו עקיבא איגר, שהרי דברי רבינו עקיבא איגר היו שגורים על לשונו, ורק כדי שלא לביישני על כך ששאלתי שאלת רעק"א, ולא ידעתי שזו שאלת רעק"א, לכן אמר לי שזו קושיית הברית אברהם, שזו לא כ"כ בושה שאיני בקי בספר ברית אברהם.

לזכר נשמת רבינו הרה"ק ר' צדוק בן הרה"ק ר' יעקב הכהן זצ"ל מלובלין – נלב"ע ט' אלול תר"ס, בניס לא היו לו, אבל השאיר אחריו כתבים בכל מקצועות התורה, נתקיימו בו דברי המדרש תנחומא פרשת נח – בשעה שהאדם מסתלק מן העולם בלא בניס הוא מיצר ובוכה, אמר לו הקב"ה למה אתה בוכה מפני שלא עמדת פרי בעוה"ז, יש לך פרי יפה מן הבנים וכו' התורה שכתוב בה פרי צדיק עץ חיים, בניס אינו אומר אלא פרי צדיק. וזהו השם של ספריו על חומש – פרי צדיק – בכ"ב שבט תרמ"ח נפטר האדמו"ר ר' לייבלע אייגר זצ"ל בעל תורת אמת, ומיד אחר לוייתו החליטו החסידים להכתיר את רבינו הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין, כי אמרו עתה הגיע תורו לשאת בכתר הנשיאות אחרי התורת אמת, כי כך קבע האדמו"ר הזקן מאיזביצא זצ"ל בחייו את מקומות ישיבתם ליד שלחנו, התורת אמת ואחריו ר' צדוק, ובסדר ישיבתם ראו החסידים רמז גם לסדר נשיאותם אחרי פטירת האדמו"ר הזקן, ולכן עתה נמנו וגמרו להכתירו אף על סרובו, אולם רק אחרי הפצרות רבות נענה להם ואמר כך – אם נמנה אני ברשימת דור דור ודורשיו, שהראה הקב"ה לאדם הראשון ולמשה רבינו, הריני מוכרח לקבל עלי, אבל אם לאו אז בעזרת ה' תתבטל הרביסטעווע שלי במהרה, והוסיף ואמר – כל ימי הייתי מתפלל שהתורת אמת יאריך ימים, כדי שלא אצטרך לקבל את הנשיאות, כי אינני ראוי לכך, אולם מאחר שתפילתי זו לא נתקיימה, רואה אני שמן השמים הטילו עלי, יהי זכרו ברוך.